


Cinsiyetçilik, Irk Ayrımcılığı ve Şiddet Tartışmalarını "Gizli Sayılar" (Hidden Figures) Filmi Üzerinden İncelemek

Examining the Discussions on Sexism, Radical Discrimination and Violence Through the Movie "Hidden Figures"

Mehmet Fatih IŞIK^a 

Öz

Cinsiyet eşitsizliği, ırkçılık, sınıf ayrımı ya da şiddet gibi sorunlar her toplumda az ya da çok görülmüştür. Politik, toplumsal, dinsel ve kültürel faktörlerden beslenen bu ayrımcılıklar; her durumda patriyarka zihniyetinin güçlenmesini sağladığı gibi aynı zamanda patriyarkal kültürün toplumda yerleşmesini de kolaylaştırmıştır. Patriyarkanın toplumda yarattığı eşitsizliklerle mücadele etmede feminizmin önemli bir set oluşturduğu söylenebilir. Çünkü temel tezi, kadınların erkekler karşısında yaşadıkları sosyal, siyasal ve kültürel eşitsizliklerle mücadeleye dayanan feminizm, cinsiyetçilik gibi sorunların etnik, sınıfsal ve şiddet gibi sorunlarla bağlantılıdır ve bu sorunlar çözüme kavuşmadan yaşanan cinsiyet eşitsizliğinin de çözülmesinin söz konusu olmadığını savunur.

Çalışmada tartışma konusu yaptığımız "Gizli Sayılar" adlı filmin konusunu da bu temalar oluşturmaktadır. Film başrol oyuncularından olan üç siyah kadının, maruz kaldıkları cinsiyetçilik, ırkçılık ya da "şiddetsiz şiddet" olarak tanımlanan psikolojik şiddeti anlatmaktadır. Matematik alanındaki başarılarıyla herkesi kendilerine hayran bırakan bu kadınlar, hem siyah ırkta olmaları hem de cinsiyetlerinden dolayı çok boyutlu ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar. Ancak ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda bir süreliğine de olsa ayrımcılık ve önyargıların unutulduğunu da başarılı bir şekilde filmde işlendiğini ifade edebiliriz. Çünkü filmin ana teması ABD'nin uzay çalışmaları konusunda Rusya'yla olan savaşını anlatan filmde, aynı zamanda ABD'nin siyahlara karşı güttüğü politikalarıyla da yüzleşme ve "günah çıkarma" amacına da hizmet ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler

Patriyarka, Cinsiyetçilik, Ayrımcılık, Şiddet, Feminizm, Eşitsizlik.

Abstract

Problems such as gender inequality, racism, class discrimination or violence have been seen more or less in every society. These discriminations, which are fed by political, social, religious and cultural factors, have not only strengthened the patriarchal mentality in all cases, but also facilitated the establishment of patriarchal culture in society. It can be said that feminism constitutes an important set in combating the inequalities created by patriarchy in society. Because feminism, whose basic thesis is based on combating the social, political and cultural inequalities experienced by women against men, links problems such as sexism with problems such as ethnic, class and violence, and argues that gender inequality cannot be solved without solving these problems.

These themes constitute the subject of the movie called "Hidden Numbers", which we discussed in the study. The movie tells the story of psychological violence defined as sexism, racism or "non-violent violence" that three black women exposed, who are the main characters. These women, who impress everyone with their achievements in the field of mathematics, face to multidimensional discrimination due to their black race and their gender. However, when national interests come into play, it can be stated that discrimination and prejudices are momentarily set aside and successfully portrayed in the film. Because the main theme of the film, which depicts the US competition with Russia in space studies, can also be said to serve the purpose of confronting and "confessing" the US policies towards blacks.

Keywords

Patriarchy, Sexism, Discrimination, Violence, Feminism, Inequality.

^a Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü. Muş/Türkiye.

Email: mf.isik@alparslan.edu.tr

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)



Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License ile lisanslanmıştır.

İctimaiyat Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of İctimaiyat Magazine ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

1. Giriş

“Gizli Sayılar” (*Hidden Figures*) filmi; politik, sosyal, psikolojik ve sosyolojik boyutları olmak üzere tartışma alanı geniş olan bir filmidir. Bu nedenle filmde işlenen tartışmaları değerlendirirken bu perspektifin göz önünde bulundurulmasının sağlıklı olabileceği düşünülmektedir. Çünkü filmde işlenen herhangi bir temanın –örneğin cinsiyetçi ayrımcılık- diğer herhangi bir temadan –örneğin etnik ayrımcılık- bağımsız bir şekilde ele alınması mümkün değildir. Dolayısıyla bu temalarla ilgili olan tartışmalar ‘kesişimsellik’ paradigması ekseninde ele alınmalıdır.

2016 ABD yapımı olan filmin temel konusu ABD’nin Ruslar’ın 1961’de Ay’a ilk ayak basan astronot olarak tarihe geçen Yuri Gagarin’nin bu başarısıyla mücadele etmek, dünyadaki prestijini ve gücünü devam ettirmek için NASA’da (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) yaptıkları uzay çalışmalarını anlatan bir filmidir. Ancak filmde NASA bünyesinde çalışan üç siyah kadının uzay çalışmaları konusundaki başarıları bir yana; yaşadıkları her tür ayrımcılık, cinsiyet eşitsizliği, sınıfsal ayırım ve ırkçılık gibi sorunların daha fazla göze çarptığı söylenebilir.

Bu çalışmada ortaya konulan temel tez “Gizli Sayılar” (*Hidden Figures*) adlı filminin, cinsiyetçilik, ayrımcılık ve şiddet ekseninde incelenmesidir. Bu nedenle tartışmanın hedefine ulaşabilmesi için öncelikle filmin künyesi hakkında kısaca bir bilgilendirme yapılacaktır; ardından filmde cinsiyetçilik, ayrımcılık ve şiddet gibi temaların nasıl işlendiği analiz edilecek ve çalışma sonuç kısmıyla sonlandırılacaktır.

2. Gizli Sayılar Filmi

Kurgusu “Hidden Figures: The American Dream and the Untold Story of the Black Women Who Helped Win the Space Race” (*Gizli Sayılar: Amerikan Rüyası ve Uzay Yarışının Kazanılmasına Yardımcı Olan Siyah Kadınların Öyküsü*)¹ adlı kitaba dayanan film, ortaya koyduğu başarının sonucu olarak çeşitli ödüllere de layık görülmüştür. Yönetmenliğini Theodore Melfi’nin yaptığı 2016 yapımı film, Taraji P. Henson (Katherine Goble Johnson)², Octavia Spencer (Dorothy Vaughan), Janelle Monae (Mary Jackson), Kevin Costner (Al Harrison), Kirsten Dunst (Vivian Mitchell), Jim Parsons (Paul Stafford), Glen Powell (John Glenn) gibi oyuncular filmde en fazla öne çıkan ve filmin kurgusunda en fazla rol oynayan oyuncularlardır. Ruslar’ın uzayla ilgili çalışmalarına karşı ABD’nin bu alandaki çalışmalarla ilgilenen kurumu olan NASA’nın uzayla ilgili bilimsel çalışmalarını anlatan filmde, özellikle Katherine, Dorothy ve Mary adlı Afro-Amerikan üç siyah matematikçi kadının ABD’nin uzay çalışmalarına verdikleri olağanüstü katkılar anlatılmaktadır. Bu üç bilim insanı, sahip oldukları üstün zekâ ve matematik bilgileriyle NASA’nın uzay çalışmalarına ciddi katkılar yaparak ABD’nin bu alanda Rusya’yla rekabet edebilecek seviyeye gelmesinde önemli rol oynarlar. Ancak zekâlarıyla ve ortaya koydukları matematiksel hesaplamalarla NASA’daki bütün beyaz mühendisleri kendilerine hayran bırakmalarına rağmen, siyah olmalarından dolayı bu çabaları filmin büyük bir bölümünde yok sayılmakta ve çeşitli ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar. Tüm bunların yanında “Gizli Sayılar” filmi; erkek egemen anlayış anlamına gelen patriyarka kültürünün hâkim olduğu bir toplumda, bu kültürün düşünce kodlarını benimsemeyenlerin -ama özellikle de kadınların- haklarını aramalarını ve var olma mücadelelerini anlatan bir filmidir. Kısaca filmin genel karakteristiğini bu

¹Kitap ABD’li yazar Margot Lee Shetterly tarafından 2016 yılında yazılmıştır.

²Parantez içindeki isimler oyuncuların filmdeki isimleridir ve çalışma boyunca oyuncuların bu isimlerinin ilki tercih edilecektir.

şekilde özetledikten sonra, şimdi film boyunca bu üç siyah matematikçi kadının hem siyah hem de kadın olmalarından yani dezavantajlı grupta yer almalarından dolayı karşılaştıkları haksızlıkları ve eşitsizlikleri farklı boyutlarıyla tartışılarak ayrıntılandırılacaktır.

3. Ayrımcılık ve Ulusal Çıkarlar İlişkisi

Filmde iç içe geçmiş ve birbiriyle bağlantılı olan birçok tema yer almaktadır. Bu temalar arasında ayrımcılık, önyargı, ırkçılık, cinsiyet ve ücret eşitsizliği en fazla ve en baskın olarak göze çarpan temalardandır. Bu başlık altında ilgili olan temanın film boyunca nasıl ele alındığı ve ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda var olan eşitsizliklerin nasıl gölgelendiği tartışmaları da incelenecektir.

18. yüzyıldan itibaren gelişmeye ve daha da örgütlü hale gelmeye başlayan feminizm doktrini, kadının patriyarka egemen anlayışına karşı yaşadığı çoklu eşitsizliklerle mücadele etmeye başladı. Feminizm dönemsel olarak kadınla ilgili yaşanan eşitsizliklerin farklı yönlerine odaklandı. Örneğin kadının oy kullanma hakkıyla başlayan süreç günümüze geldikçe daha geniş bir haklar mücadelesine ve kadına yönelik yapılan bütün ayrımcılıklar ile eşitsizlikleri ortadan kaldırma çabasına dönüştü. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada yeni bir feminist dalga olan II. dalganın etkisi yayılmaya başladı. Bütün dünyada olduğu gibi ABD'de de kadınlar daha fazla yasal haklar talep etmeye ve bunun için mücadele etmeye başladılar. Çeşitli mesleklere –mühendislik, öğretmenlik- girmeleri engelleniyor ve bu durum yasalar yoluyla da meşrulaştırılıyordu. Tartışma konusu yapılan *Gizli Sayılar* adlı filmde de bu taleplerin elde edilmesi ve yaşanan ayrımcılıkların ortadan kaldırılması için verilen mücadele görülmektedir.

Rusların uzay çalışmaları konusundaki başarılarının Amerika'yı bu konuda Rusya'yla rekabet edemeyecek bir duruma getirmesi, Amerika'da başta kadınlar olmak üzere siyah insanlar için yeni bir dönemin başlamasına neden oldu. Çünkü NASA, uzay çalışmaları savaşında başarılı olmak ve Rusya'yla rekabet etmek için ve en önemlisi de ulusal çıkarlar için cinsiyet, etnik yapı gibi kırmızıçizgi olarak gördüğü bazı uygulamalarını esneterek ya da geçici bir süreyle erteleyerek, bu alanda bilgi sahibi olan ve uzay çalışmalarına katkı sunabilecek herkese kapıları açmak zorunda kaldı. Normal şartlarda böyle işler için her ne kadar yeterli kapasiteye sahip olsalar da cinsiyetlerinden ötürü hiçbir zaman kabul edilemeyecek olan kadınlar da herkes kategorisinin altında yer alabildiler. 1960'lı yıllar süresince ABD'de yaşam sadece kadınlar için zor değildi. Bu yıllarda insanların bir işi yapıp yapamayacağı durumuna kapasitelerinden önce sadece cinsiyetleri değil aynı zamanda tenlerinin renkleri de değerlendirilerek karar veriliyordu. Sonuç olarak ten renginiz beyaz ve cinsiyetiniz erkek değilse yaşamınızı sürdürmek daha zordu. Bu durum, NASA'nın ten rengi beyaz kadınlar için araladığı kapıları ulusal çıkarların korunmasını sağlamak amacıyla siyah kadınlar için de açması ile Amerika'nın uzaya giden yolunda yıkılan tabulardan bir tanesi oldu ve siyah üç başarılı kadın matematikçi de bu süreçte işe alınmaya hak kazandılar (Uçar, 2017). Uzay araştırmalarında ABD, Rusya'yla rekabet etmek yani ulusal çıkarları korumak için konjonktürel olarak yaşanan birçok ayrımcılığı görmezden geldiği söylenebilir. Çünkü ABD için uzay savaşlarında başarıya ulaşmada zamanla yarışmak kaçınılmaz bir zorunluluktaki. Bu nedenle uzay araştırma grubunun başkanı olan Harrison, çalışma grubunun bulunduğu binada siyah insanlar için tuvalet olmadığını ve Katherine'nin de günün belli zamanlarında tuvalet ihtiyacını gidermek için bina dışındaki bir binaya gitmek zorunda kaldığını öğrendiğinde; *"burada herkes aynı renk işer!"* çıkışı ve ardından eline aldığı balyozla renkliler için yapılan tuvaletin (*coloured room*) tabelasını kırması, beyaz ve siyahlar arasında yaşanan ayrımcılık tutumuna hem son verme hem de siyah insanlara karşı var olan bu

tutumların ulusal çıkarlar için ne kadar zararlı olduğuna dikkat çekmektedir. Harrison'un bu sahnede ortaya koyduğu ve takdir edilmesi gereken tutumu, onun yaşanan ayrımcılığa son vermekten çok başkanın kendisine verdiği ulusal görevi yerine getirme mücadelesidir. Bu nedenle Harrison amaçlarına ulaşmak için Katherine gibi matematik alanında başarılı olan bir dehaya muhtaçtı. Fakat her ne kadar Harrison ulusal çıkarları düşünerek amacını ulaşmasına engel olan kuralları değiştirme cesaretini göstermiş olsa da, Harrison'un bu tutumunun ve davranışının var olan birçok ayrımcılığın ortadan kaldırılması için verilen mücadelenin güçlendirilmesi yolunda önemli bir değişime zemin hazırladığı ifade edilebilir. Çünkü bu tutum ve davranış daha sonra uzay çalışma grubunda çalışan beyaz ve siyah insanların farklı termoslarda çay ya da kahve alma ayırımına da son verdi (Aksoy, 2021).

Filmin ayrımcılığın, nefret söylemleriyle beslenmiş ırkçılığın ve cinsiyetçiliğin ne kadar tehlikeli boyutlara ulaşabileceğini göstermesi bakımından önemli bir amaca hizmet ettiğini söylemek gerekir. Bu nedenle her şeyin egemen sınıf olarak kabul edilen "*beyazlar*"ın sahip oldukları ayrıcalıkları sürdürmek ve güçlendirmek üzerine kurgulandığı bir toplumda, erkek olmamanın ya da diğer bir deyişle böyle bir toplumda kadın olmanın (özellikle siyah) ne kadar zor olduğunu göstermesi bakımından yaşanan tartışmayla yüzleşmemizi sağlamaktadır (Baro, 2021). Çünkü film aynı zamanda Malcom X'in "*İrkçilik ideolojik bir düşünce değil, aksine psikolojik bir hastalıktır*" düşüncesi ile bir Afrika atasözü olan "*Gözlerimizin ve derimizin rengi ne olursa olsun, gözyaşlarımızın rengi aynıdır*" düşüncesinin işaret ettiği hakikatle de yüzleşmemizi sınamaktadır. Ayrımcılığın yoğun biçimde ve çok çeşitli boyutlarıyla (renk, inanç, cinsiyet...) yaşandığı toplumlarda buna uzun süre maruz kalan insanlarda, bir süre sonra yaşananları kabullenme ve çaresizlik durumu ortaya çıkar. Filmde Mary'nin kendisine yapılan ayrımcılıklar karşısında sürekli biçimde "*ben siyahi bir kadını*m" deyip yapılanları normal karşılaması öğrenilmiş çaresizliğin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Günay, 2021). Filmin dezavantajlı gruptaki bireylerin toplumda karşılaştıkları sorunları işlemesi bakımından da başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü *Gizli Sayılar* filmi izlendiğinde görülecektir ki, film boyunca neredeyse her sahnede ten rengi ya da cinsiyet gibi çeşitli farklılıklarından dolayı dezavantajlı gruplar sürekli bir ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Dolayısıyla dezavantajlı grupta yer alan bireylerin sahip oldukları bu tür niteliklerin (etnik ya da cinsiyet) sonucu olarak avantajlı gruplara geçmeleri ve bu gruplarda kabul görmeleri kolay olmamaktadır (Alparlan, 2022:121-146).

Kısacası; insanlara karşı uygulanan ayrımcılıklar ve eşitsizlikler olmadığında ve uygun koşullar sağlamanın yanında imkânlar verildiğinde başarılı olmada, kadınların da en az erkekler kadar başarılı olduğu/olabileceği, analizi yapılan filmde ortaya konulmuştur. Dolayısıyla efendilerin yani bütün imkânlarla sahip olan grupların, her koşulda haklı kabul edilmediği ve egemen bir sınıfın olmadığı toplumlarda her insanın başarılı olma ihtimali söz konusudur.

4. Sömürünün Bir Tezahürü Olarak Cinsiyetçilik

Cinsiyetçiliğin tarihin her döneminde görüldüğünü söylemek mümkündür. En yalın şekilde kadın ve erkek eşitsizliğini çeşitli biçimlerde destekleme ve sürdürme olarak tanımlanabilecek cinsiyetçilik, beraberinde bireysel ve toplumsal birçok sorunun doğmasına da yol açmaktadır. Toplumlarda yaşanan cinsiyetçilik tezahürleri bütün bireylere yönelik olarak görülse de, kadınlara karşı bu ayrımcılık çok daha yoğun olarak yaşanmaktadır (Alparlan, 2022:56-67). Yaşanan cinsiyetçilik sorununun üstesinden gelmede ve onunla mücadele etmede feminizmin önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Feminizm mücadelesi; sadece kadınların patriyarkal hegemonya karşısında yaşadığı eşitsizliklerle mücadele eden politik bir doktrin değil, aynı

zamanda bell hooks'un³⁴ feminizm "*cinsiyetçi sömürüye karşı bir mücadeledir*" (Hooks, 2016:9) hedefine de sahiptir. Çünkü cinsiyetçi zihniyete sadece erkekler değil; aynı zamanda feminist bilince sahip olmayan kadınlar da sahip olabilir. Bunun yüzlerce örneği vardır. Ancak en iyi örneklerden biri de araştırmaya konu edilen filmde "*coloured computer*" bölümünde çalışan yüzlerce siyah kadının olduğu alana giren beyaz kadının "*buraya kadar düşeceğini hiç sanmıyordum*" ifadesidir. Kadın olmak başlı başına dezavantajlı bir durum iken, siyah kadın olmak ise ABD'nin o gün sahip olduğu konjonktürde daha da keskin bir eşitsizliğe sahiptir. Çünkü böyle bir konjonktürde beyazlar yani efendiler, her zaman ve her koşulda haklıdır. Efendilerin her durumda haklı olduklarını filmde bize hissettiren birçok sahne söz konusudur; ancak bu durumu gösteren en iyi sahnelerden biri, matematikçi kadınların arabalarının bozulduğunu gören polis memuru ile kadınlar arasında geçen diyalogdur. Polis memurunun "*Arabanızın bozulması için uygun yer seçmemişsiniz*" cevabına kadınlardan birinin "*yeri biz seçmedik*" cevabına polisin "*saygısızlık mı ediyorsunuz?*" cevabı ve ardından yaşanan büyük bir korku durumu. Daha sonra kadınların NASA'da çalıştıklarını öğrenen polis memurunun (efendinin) ironik bakışı ve beden diliyle efendilerin çalıştıkları yerde renkli insanların nasıl olur da çalışabileceklerini hissettiren mesajlar. Cinsiyetçilik zihniyetinin yarattığı ayrımcılık her koşulda sorunlu olmakla beraber, bu durumun siyah insanlara –özellikle siyah kadınlara- karşı beslediği tutum ve davranışların sonuçları daha da onur kırıcıdır. Bu ayrımcılığın siyah kadınlar üzerinde oluşturduğu baskı ve sömürüyü, tartışma konusu olan filmin her fragmanında görmek mümkündür. Örneğin; Mary'e sorulan "*Beyaz bir erkek olsaydın mühendis olmak ister miydin?*" sorusuna Mary'nin "*Buna gerek kalmazdı, zaten olmuş olurdum.*" cevabı hem yaşanan cinsiyetçiliğin ne kadar katı bir biçimde işlediğine hem de erkek ve beyaz olmanın imkânlarla sahip olmak için yeterli koşullar olduğunu göstermesi bakımından var olan ayrımcılığa dikkat çekilmektedir. Sömürünün ve cinsiyetçiliğin yarattığı siyah kadınlar hakkındaki zihniyetin doğruluğuna sadece beyaz insanlar değil, aynı zamanda siyah erkekler de inanmaktadır. Çünkü siyah erkekler de öylesine beyazların kabullerine boyun eğmişlerdir ki, onlar dahi bir kadının özellikle de siyah bir kadının mühendis olamayacağına inanmaktadır. Dolayısıyla siyah erkekler de kadınların mühendis olamayacaklarına ve o alanda başarılı olamayacaklarına beyazlar gibi inanmaktadır. Ki sözü edilen filmin birçok sahnesinde bu durum net olarak görülmektedir. Buna Mary'nin eşinin başlangıçta olumsuz olan tutumunun daha sonra Mary'i destekleme şekline dönüşmesi şeklindeki tutumu örnek olarak verilebilir.

Filmde sınıflaşma, cinsiyetçilik, etnik, eşitsizlik ve önyargı gibi ayrımcılıkların yarattığı havanın ayrıntılı ve başarılı bir şekilde senaryoda tartışıldığını ifade edebiliriz. Bu eşitsizlikler ve ayrımcılıklar o kadar belirgin bir biçimde filmde işlenmiştir ki, uzay çalışma grubunun çalışmalarını görmek üzere gelen yetkilileri karşılama töreninde bile beyazlar ile siyahlar ayrı ayrı yerlerde duruyorlardı. Bu nedenle siyah ve kadın oldukları için ayrımcılığa maruz kalan kadınlara başarılı oldukları her durumda kendilerine siyah ve kadın oldukları hatırlatılarak, beyazların sahip oldukları imkânlarla hak etseler bile ulaşamayacakları baskısı yapılmakta ve hatırlatılmaktadır. Kadın olmanın ve siyah olmanın yıllar boyu yaşattığı zorlukların filmde başarılı

³⁴bell hooks (1952-2021), ABD'li kadın hakları savunucusu ve aynı zamanda ırkçılık, cinsiyetçilik ve sınıf ayrımcılığı gibi sorunların birbirinden bağımsız olarak ele alınmasının çözüm üretmesinin mümkün olmadığını iddia eden düşünürdür. Dolayısıyla bell hooks, bu sorunların birbiriyle olan ilintilerinden dolayı '*kesişimsellik*' ekseninde ele alınmasını önermektedir.

⁴Yazarın kendisi isminin ve soyadının baş harflerini küçük harflerle yazmayı tercih ettiğinden dolayı bu çalışma boyunca yazarın isim ve soyadı her geçtiğinde bu tercih dikkate alınmıştır.

bir biçimde ortaya konulduğu söylenebilir. Katherine'nin uzay çalışma grubunun olduğu iş ortamına girdiği andan itibaren maruz kaldığı bakışlar, kahve termosuna “siyah” yazarak ayırma, siyah kadınların toplantılara katılmamaları, üzerinde çalışma yapacakları belgeleri görme izinlerinin olmaması, hazırladıkları raporda kendi adlarını yazamamaları gibi eşitsizlikler yaşanan ayrımcılıklardan sadece bazılarıdır (Aksoy, 2021). Özellikle filmde de işlendiği gibi kadınların hazırladıkları raporların altına imzalarını atmama durumunun Osmanlı döneminde de birçok kadının yazdıkları eserleri kendi isimleriyle değil, kocalarının isimleriyle bastırmak zorunda kalma halinin örnekleriyle karşılaşmak mümkündür.⁵

Cinsiyetçiliğin ve ayrımcılığın kadın aleyhine olacak şekilde baskın olarak kurulması sadece kamusal alanda değil, sistemin varlığını sürdürdüğü her yerde görülmektedir. Eğitim sistemi de filmde de işlendiği üzere siyah kadınların aleyhine olacak şekilde kurgulanmıştır. Çünkü sözünü ettiğimiz filmde işlendiği gibi, siyah bir kadının NASA'da mühendis olarak çalışabilmesinin koşulu beyazların gittiği okullardan eğitim almaları şartına bağlanmıştır. Mühendis olmak isteyen Mary'ye bir yetkilinin rasyonel olmayan ve tamamen cinsiyetçi bir tutumun yansıması olan “*müfredat bir kadına öğretmek üzere tasarlanmadı*” cevabına karşılık Mary'nin de müfredatın oturduğu zeminin makul ve mantıklı olmadığına vurgu yapmak için “*herhalde bir erkeğe öğretmekten farklı değil*” cevabı, beyazların yani efendilerin sahip oldukları avantajları kaybetmek istememelerinden başka bir şey değildir. Film boyunca yaşanan haksızlıklar, ırkçılık ve cinsiyetçilik sorunlarının altı çizilerek, bu sorunların filme başarılı bir şekilde aktarıldığını söyleyebiliriz (Satiroğlu, 2022). Eril düşüncenin hâkim olduğu patriyarkal toplum yapılarında sadece kadınlar değil, aynı zamanda erkekler de büyük bir baskı altındadır. bell hooks da bütün hayatı boyunca bunun mücadelesini verdi ve “*feminizm, herkes içindir*” düşüncesiyle patriyarkal kültürün cinsiyet farkı gözetmeksizin herkes için yarattığı/yaratacağı tehlikenin altını çizmektedir. Yine “*Eril Kodlar Kışkacında Kadınlık Halleri: Kumalık*” adlı çalışmasında patriyarkanın sahip olduğu gücü erkekler üzerinde de sürdürdüğünü ve erkeğe de erkek olmanın gereklerinin sürekli hatırlatıldığını ifade eden Ulutaş, “*erkeğin erkekliğine halel getirmeyecek eylem ve söylemlerde bulunması talebi ile kadının yerini bilmesi uyarısı*”nın sürekli yapıldığına dikkat çekmektedir (Ulutaş, 2019:265-300). Kısacası tartışma konusu edilen filmin erkek egemen bir dünyada kadınların var olabilmek ve hak ettikleri saygıyı elde edebilmek için verdikleri savaşı ve mücadeleyi anlattığı söylenebilir (Işık, 2018).

5. Şiddet ve Cinsiyet İlişkisi

Şiddet sorunu ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar her dönemin en temel sorunlarından biri olagelmiştir. Bu durum bugün de devam etmektedir. Değişen ise sadece şiddetin araçları olmuştur. Sanayi sonrası modern toplumların en büyük vaatlerinden biri şiddeti yok etme ve bitirme olmuştur. Ancak toplumların uygarlık seviyeleri geliştikçe “*şiddetin azalacağı*” iddiası bir yana, şiddetin ve şiddet araçlarının bütün dünyada artarak farklı boyutlarda yaşandığını gözlemlemekteyiz.

Farklı şekillerde tanımlanan ve anlaşılan şiddet olgusu genel olarak; “*bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, duyguların kabaca ifade edilmesi ya da bir şeyin karşı konulmaz gücü*” olarak tanımlanabilir (Michaud, 1991'den akt. Özerkmen, 2012:23-37). Son tahlilde şiddetin farklı tanımlanması ve anlaşılması aynı zamanda şiddet

⁵Bkz. Senem Timuroğlu, *Kanatlanmış Kadınlar: Osmanlı ve Avrupalı Kadın Yazarların Dostluğu* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020).

sorununun çözümünü de zorlaştırmaktadır. Çünkü her birey veya toplumun şiddet olgusundan anladığı şey farklı olduğu gibi şiddet eylemini haklılaştırma gerekçesi de farklı olabiliyor. Ancak Hannah Arendt'in de savunduğu üzere “*şiddet, gerekçelerini göstererek haklılaştırılabilir; ama hiçbir zaman meşru olmayacaktır*” (Arendt, 2016:63).

Genel olarak şiddet denildiğinde ilk akla gelen şiddet türü fiziksel şiddet olsa da şiddetin; psikolojik, sindiren, örtük, bedensel, cinsel ve ekonomik şiddet gibi daha birçok şiddet türünden söz etmek mümkündür. Dolayısıyla şiddetin farklı biçimlerde ortaya çıkması onun *performatif* olduğuna da bir vurgudur. Bu nedenle İnam'ın da savunduğu gibi şiddet eylemi fiziksel, toplumsal, siyasal, ruhsal şiddet olarak zemin bulduğu gibi örtük olarak, “*aba altından sopa göstermek*” şeklinde de ortaya çıkabilir (İnam, 2014). Kuşkusuz bütün şiddet türleri insan onurunu inciten ve rahatsız eden eylemlerdir. Ancak her tür şiddet, en kötü eylem biçimi olmakla beraber psikolojik şiddetin insan dünyasında yarattığı yıkım ve travmanın çok daha korkunç olduğu söylenebilir. Bu nedenle fiziksel şiddetin insan bedeninde yarattığı her tür yaranın izi ortadan kalkabilir; ancak psikolojik şiddetin insan zihninde yarattığı yıkım ve travmanın etkisi asla yok olmaz (Işık, 2018). Bu çalışmada inceleme konusu yapılan “*Gizli Sayılar*” filminin neredeyse başından sonuna kadar her sahnesinde üç siyah kadın, psikolojik şiddet eylemine maruz bırakılmaktadırlar. Bu kadınlardan Katherine, uzay çalışma grubu mühendislerinin bulunduğu alana girdiği andan itibaren şiddetin bu türüne yoğun olarak maruz kalır. Katherine'ne diğer mühendislerin bakışları, beden dillerinin mesajları ve Katherine'i yalnızlaştırma eylemleri bütünüyle bu şiddet türünün yansımalarından başka bir şey değildir. İnsanların şiddeti sahip oldukları olanakları kaybetmemek için rasyonel kılma çabası içine girdiklerini ileri sürebiliriz. Çünkü söz konusu edilen filmde, hukuk ve yasalar bile böyle işliyor. Şiddetin hukuk ve yasalar üzerinde varlığını sürdürdüğünü Mary'nin NASA'da mühendis olmak için verdiği mücadelede görüyoruz. Çünkü yasalara göre kadınlar ve siyah renkli insanlar, beyazların okudukları okullarda okuyamadıkları için mühendis de olmazlar. Bu okullar mühendis olmak için eğitim veren okullardı. Bu nedenle hukuk ve yasaların burada sadece çeşitli nedenlerle ayrımcılık yaratmadığı aynı zamanda psikolojik bir şiddet de yarattığı söylenebilir. Zira burada yasalar sindirme ve caydırma yöntemleriyle çalışmaktadır. Bu durumu filmde en net biçimde Mary'nin mühendis olmak için verdiği mücadelede görüyoruz. NASA'da mühendis olmak için bütün yolları deneyen ve sonuç alamayan Mary'nin hâkim karşısında çıktığında söylediği “*ben ten rengimi değiştiremem ama siz yasaları değiştirebilirsiniz*” sözlerinde yasaların nasıl bir ayrımcılık ve psikolojik şiddet barındırdığıyla yüzleşiyoruz.

Şiddet eyleminin sinsi bir tuzak gibi her şeyi yok etme mantığıyla çalıştığını ve her tür tepkiyi yok sayarak sonuca ulaşma arzusu olduğunu ifade eden Timuçin, bu durumun ülküsel bir sona değil; kendi doğasından yeni bir şiddet eylemine zemin hazırladığını savunur (Timuçin, 1993). Timuçin'in bu düşüncelerine paralel olarak şiddetin döngüsel bir eylem özelliğine sahip olduğunu dile getiren Çiçek, bu eylemi baskılamak ya da görmezden gelmenin sorunu çözmediğini tersine şiddetin başka bir biçimde ortaya çıkmasına yol açtığını ifade eder (Çiçek, 2017:141-152). Dolayısıyla sosyolojik, psikolojik ve kültürel birçok etkenden beslenen ve etkilenen şiddet olgusu farklı şekillerde ortaya çıkabiliyor. Örneğin Kate Manne'nin *Otur Kızım* adlı çalışmasında kadına yönelik olarak psikolojik şiddet türünün yoğun olarak toplumda yaşandığı tartışmalarına rastlıyoruz. Çünkü burada kadınlardan beklenen roller ve kadınların hangi niteliklere sahip olmaları gerektiği tartışılırken, psikolojik şiddetin birçok boyutuyla karşılaşıyoruz (Manne, 2021).

6. Sonuç ve Değerlendirme

Tartışma konusu yapılan “Gizli Sayılar” adlı filmde, birbiriyle doğrudan ya da dolaylı yolla bağlantılı olan başta cinsiyetçilik, ayrımcılık, şiddet, sınıf eşitsizliği ya da etnik ayrımcılık gibi birçok sorunun konu edildiğini ve bu sorunların birbirleriyle olan ilintisinin başarılı bir şekilde işlendiğini söyleyebiliriz. Hem güncel olan sorunları –cinsiyetçilik, ırkçılık, önyargı gibi tartışması hem de geçmişte yaşananların yanlışlıklarına –beyaz ve siyah insanlar arasındaki eşitsizlikler- vurgu yapması bakımından önemli çıkarımlarla izleyiciyi baş başa bırakan filmin, bu çıkarımlarla önemli bir misyonu yerine getirdiği ifade edilebilir.

Filmde ABD’nin geçmişte siyahlara karşı yürüttüğü ırkçı ve sınıfsal eşitsizliklerle ilgili politikalarıyla yüzleşmeye çalıştığı ve bu sorunların artık sorun olmaktan çıktığı mesajını vererek ‘günah çıkarma’ progandasını başarılı bir şekilde ortaya koyduğu söylenebilir. “Gizli Sayılar” filmi, gerçekte yüz yüze gelmemizi ve onunla yüzleşmekten başka çare olmadığını ortaya koyan bir film olmasının yanında ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, inançsal ayrımcılık, sınıf ayrımcılığı ve bölgesel ayrımcılıkla yaşanan sorunlarının devam ettiğine vurgu yapmaktadır (Işık, 2018). Aynı zamanda filmin insanların geçmişten neden ders çıkarmadığını, ayrımcılığın bitmesi gerekirken farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda neden tekrar karşımıza çıktığını ve hayat boyu cinsiyetler varken niçin cinsiyetçiliğin bir türlü yok olamadığını irdelemesinin de hala önemli bir tartışma konusu olarak modern toplumların gündemindeki yerini koruduğunu da göstermektedir (Aksoy, 2021).

Sınıflaşma ve ayrımcılık başta olmak üzere birçok eşitsizliğin yol açtığı sonuçların oldukça başarılı bir şekilde işlendiği filmde, dezavantajlı grupların yaşadıkları sorunlar karşısındaki çözüm yollarını da göstermesi yönüyle önemli bir amaca hizmet ettiği ifade edilebilir. Çünkü Alparslan’ın da ifade ettiği üzere; dezavantajlı grupların karşı karşıya kaldıkları haksızlıklar ve eşitsizlerle ilgili mücadelede, avantajlı gruptaki bireyler de sahip oldukları avantajları korumak ve devamını sağlamak için onlara karşı mücadelede bulunurlar. Bu mücadelede ayrıcalıklı grubun bireyleri, dezavantajlı grubundaki bireylere kendilerini tehdit etmeyecek ve sahip oldukları imkânları ortadan kaldırmayacak kadar imkân ve destek verirler (Alparslan, 2022:121-146). Filmde ayrıcalıklı sınıfın yani beyazların, başarılı olan kadınların kendilerinin sahip oldukları imkânlarla sahip olup, onlar için tehdit unsuru oluşturmalarını engellemek için onlara sınırlı imkânlar vermeleri, bu durumu gösteren örneklerdendir. Ayrıca “*itilen dışlanan bir ırkın varoluş ve kendilerini kabul ettirme*” mücadelesini anlatan film, yaşanan ayrımcılıkların sosyolojik, psikolojik ve kültürel birçok etkenden beslendiğini ve etkilendiğini göstermesi yönüyle de önemli çıkarımlar ortaya koyduğu söylenebilir.

Kısacası “Gizli Sayılar” filminde modern dünyanın halen uğraştığı ve üstesinden de gelmekten zorlandığı birçok sorunun altı çizilmektedir. Bu sorunları birkaç başlıkta sıralayarak çalışmamızı sonlandırmak mümkündür:

- a-) Ataerkil sınıf yapısının oluşturduğu ayrımcılık
- b-) Şiddetsiz şiddet olarak da tanımlanabilen psikolojik şiddetin en yoğun yaşandığı çalışmalardan biri olarak göze çarpar.
- c-) İnsanların kabiliyetlerinin değil, renklerinin iş için ön planda olduğu bir proje.
- d-) ABD’nin renkli insanlara karşı uyguladığı ayrımcılıktan duyduğu pişmanlıkla ilgili günah çıkarma düşüncesinin filmde gösterilmesi.

- e-) Feminist bilinçten yoksun her bireyin potansiyel olarak cinsiyetçi olabileceği
- f-) Kadının kadına karşı olan ayrımcılığı
- g-) Etnik ve sınıfsal ayrımcılık

Kaynakça

- Aksoy, A. N. (2021). Gizli sayılar. (Erişim: 04.09.2022). <https://mergenvetvri.com/2021/09/21/gizli-sayilar>.
- Alparslan, K. (2022). Dezavantajlı gruplarda sosyal kimlikle başa çıkma: kimlik yönetim stratejileri. M. B. Bulut (Ed). *Ben, diğeri ve biz içinde* (ss. 121-146). Ankara: Nobel Yayınları.
- Alparslan, K. (2022). Cinsiyetçiliğin modern tezahürleri. M. F. Işık (Ed). *Toplumsal cinsiyete farklı yaklaşımlar içinde* (ss.101-120). İstanbul: DBY Yayınları.
- Arendt. H. (2016). *Şiddet üzerine*.(B. Peker, Çev). İstanbul: İletişim Yayınları. 8. Baskı.
- Baro, S. I. (2021). Gizli sayılar: anlatılmayan kadınların öyküsü. (Erişim: 14.09.2022) <https://www.kadinisci.org/kultur-sanat/gizli-sayilar-anlatilmayan-kadinlarin-oykusu>.
- Bilgin, B. B. (2017). Gizli sayılar: oscar'ın şen kadınları. (Erişim: 09.09.2022). <http://sinekafe.com/gizli-sayilar-oscarin-sen-kadinlari>.
- Çiçek, H. (2017). Döngüsel bir eylem/olgu olarak şiddet. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:34, s.141-152.
- Günay, Y. (2021). Gizli sayılar film analizi. (Erişim: 04.09.2022). <https://o-staj.com/blog-oku/gizli-sayilar-film-analizi-80>.
- Hooks, B. (2016). *Feminizm herkes içindir*. (E. Aydın- B. Kurt-Ş. Özgün- A. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Bgst Yayınları, 4. Baskı.
- Işık, M. F. (2018). Şiddeti insan teni üzerinden okumak: gizli sayılar filmi örneği. Şiddet ve Sosyal Travmalar Uluslararası Kongresi, Samsun.
- İnam, A. (2014). Şiddeti anlamak. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Manne, K. (2021). *Otur kızım*. (Z. Direk- A. M. Binicioğulları, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Satiroğlu, D. (2022). Gizli sayılar: nasa'da bir ırkçılık hikâyesi. (Erişim: 09.09.2022). <https://www.soylentidergi.com/gizli-sayilar-nasada-bir-irkcilik-hikayesi>.
- Timuçin, A. (1993). Şiddete karşı felsefe. *Felsefe Dünyası Dergisi*, Sayı:8, Ankara.
- Timuroğlu, S. (2020). *Kanatlanmış kadınlar: Osmanlı ve avrupalı kadın yazarların dostluğu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özerkmen, N. (2012). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 28, s.23-37.
- Uçar, Z. P. (2017). Gizli sayılar: ataerkil bir dünyanın feminist hikayesi. (Erişim: 04.09.2022). <https://filmloverss.com/gizli-sayilar-hidden-figures>.
- Ulutaş, E. (2019). Eril kodlar kıskacında kadınlık halleri: kumalık. Ö. A. Sönmez-G. Aksan (Ed). *Aile kurumuna farklı bakışlar içinde* (ss.265-300). Konya: Çizgi Kitabevi.

Extented Abstract

Problems such as gender inequality, racism, class discrimination or violence have been seen more or less in every society. These discriminations, which are fed by political, social, religious and cultural factors, have not only strengthened the patriarchal mentality in all cases, but also facilitated the establishment of patriarchal culture in society. It can be said that feminism constitutes an important set in combating the inequalities created by patriarchy in society. Because feminism, whose basic thesis is based on combating the social, political and cultural inequalities experienced by women against men, links problems such as sexism with problems such as ethnic, class and violence, and argues that gender inequality cannot be solved without solving these problems. The film has political, social, psychological and sociological dimensions. For this reason, it was pointed out that it would be healthy to take this point of view into account while evaluating the discussions in the film. Because it is impossible to deal with any theme in the film -for example, discrimination- independently of other themes - for example, sexism or ethnicity. Consequently, the discussions revolving around these themes are analyzed within the framework of the 'intersectionality' paradigm.. The movie "Hidden Figures" portrays the struggle for existence of individuals, especially women, who do not conform to the thought patterns of a patriarchal culture, which is characterized by male dominance.

It must be noted that the film serves an important purpose by illustrating how dangerous discrimination, racism, and sexism fueled by hate speech can become. Therefore, it allows us to face the debate in terms of showing how difficult it is not to be a man, that is, to be a woman (especially black) in a society where everything is built on protecting and empowering women. We can say that the atmosphere created by distinctions such as classification, sexism, ethnicity, prejudice and inequality is processed in detail and successfully in the film. Throughout almost every scene of the film "Hidden Figures," which is the subject of this study, the three black

women face psychological violence from beginning to end. One of these women, Katherine, has been experienced to this kind of violence intensely since the moment she joined the space engineers group. The behavior of other engineers, their non-verbal cues, and their attempts to isolate Katherine are nothing but manifestations of this form of violence. We can say that people try to rationalize violence in order not to lose the opportunities they have. Because that's how laws work in the movie. We witness that the violence in law continues in Mary's struggle to become an engineer at NASA. Because according to the laws, women and blacks cannot become engineers because they cannot study in white schools. These schools are places that provide training to become an engineer. Hence, it can be said that laws do not only create discrimination for various reasons, but also instigate psychological violence. For this reason, it can be said that laws do not only create discrimination, but also create psychological violence. Because the laws work there with methods of intimidation and deterrence. We see this situation most clearly in Mary's struggle to become an engineer. We are confronted with the discrimination and psychological violence of the laws through Mary's words "I can't change my skin color, but you can change the laws" of Mary, who tried every way to become an engineer at NASA and was unsuccessful. For this reason, it enables us to confront the debate in terms of showing how difficult it is to be a man, or in other words, to be a woman (especially black) in a society where everything is built on maintaining and strengthening the privileges of whites, who are accepted as the ruling class. In the film, the privileged class, namely the whites, is an example of this situation, where successful women have the same opportunities as they do and give them limited opportunities to prevent them from becoming a threat to them. Additionally, it can be said that the film, which sheds light on the struggle of "existence and acceptance of a forced and excluded race", reveals important implications in terms of showing that the discriminations experienced are fed and influenced by many sociological, cultural and social structures.